

Федір Титов

суді 16 січня 1878 р.) // *Студинський К.* Галичина й Україна в листуванні 1862—1884 рр. Т. 1. Матеріали до історії укр. культури в Галичині та її зв'язків з Україною.— Х.: К., 1931.

Про нього див.: Павлик М. До відносин між М. Драгомановим і доктором О. Терлецьким (Лист у редакцію ЗНТШ). Стаття, її варіанти, 1902.— ЦДІАЛ.— Ф. 663.— Оп. 1.— №173; *Павлик М.* Остап Терлецький // *Громадський голос*.— 1902.— Ч. 16—17; *Франко І.* Доктор Остап Терлецький. Спомини і матеріали // *ЗНТШ*.— 1902.— Т. 50.— Кн. 6 (те саме: *Франко І.* Зібр. твори: У 50 т. — Т. 33.— К., 1982); *Студинський К.* Іван Франко і його товариші в соц. процесі 1878 р. // *Україна*.— 1926.— Кн. 6; *Студинський К.* Остап Терлецький про археологічний з'їзд у Києві // *Україна*.— 1927.— Кн. 5; *Дей О. І.* Укр. революційно-демократична журналістика: Проблеми виникнення і становлення.— К., 1959; *Лисенко О. Я.* Остап Терлецький // *Жовтень*.— 1959.— №5; *Лисенко О. Я.* Суспільно-політ. погляди О. Терлецького // *З історії вітчизняної філос. та суспільно-політ. думки*.— К., 1959; *Ткаченко В. А.* Економічні погляди О. Терлецького // *З історії економічної думки на Україні*.— К., 1961; *Прошук С. В.* Т. Шевченко і О. Терлецький // *Боротьба між матеріалізмом та ідеалізмом на Україні в ХІХ ст.*— К., 1964; *Прошук С. В.* Ідеологічна боротьба в Галичині 70-х рр. ХІХ ст. у висвітленні рад. дослідників // *З історії філос. думки на Україні*.— К., 1965; *Сокуренко В. Г.* Демократические учения о гос-ве и праве на Украине во второй пол. ХІХ в. (М. Драгоманов, С. Подолинский, О. Терлецкий).— Львів, 1966; *Злупко С. М.* Вплив марксизму на поширення революційно-демократичних ідей на західноукр. землях // *УІЖ*.— 1968.— №5; *Ассонова Н. Т.* Соц. погляди укр. революціонерів-демократів (кін. ХІХ — поч. ХХ ст.).— К., 1977; *Кіраль С.* Стежки Остапа Терлецького // *Жовтень*.— 1984.— №12.

Бібліогр.: Остап Терлецький. Покажч. друкованих і рукописних матеріалів. (Уклад.: *О. О. Дзьобан, С. С. Кіраль*).— Львів, 1984.

В. Білодід

ТИТОВ Федір Іванович (08/20.02.1864—20.12.1935) — богослов, історик церкви, церковний діяч. Народився в с. Черкаському Порічному Суджанського повіту Курської губ. в родині священика. Закінчив Обоянське духовне училище (1875—80), Курську духовну семінарію (1880—86) та КДА (1886—90), якій віддав майже 30 років сумлінної викладацької діяльності як доцент (1891—97 — каф. загальної громадянської історії, 1897—1904 — каф. історії рос. церкви), екстраординарний (1904), ординарний

(1905) і заслужений (1916) професор рос. церковної історії. Магістр богослов'я (1894), доктор церковної історії (1905). Рукопокладений у 1896 р., настоятель Києво-Андріївської церкви. З 1905 р. — протоієрей. Редактор (з 1901) "Києв. Епархиальних Ведомостей". Депутат I Всеукр. Церковного Собору (1917), член вищої церковної Ради (1918). З 1919 р. — в еміграції (Константинополь, Белград). Від 1920 р. — професор каф. біблійної історії та археології богословського ф-ту Белградського ун-ту. 1824 р. очолив також каф. догматики. Помер і похований у Белграді.

Філософія не входила безпосередньо до кола наукових зацікавлень Т., втім його діяльність як історика-архівіста відіграла значну роль у збереженні філос. спадщини КМА та КДА. Праці Т., зібрані й опубліковані ним архівні документи та матеріали (в тому числі з історії академічної філософії) становлять важливе джерело для вивчення філос. процесів в Україні.

Твори Т.: Первое послание св. апостола Павла к Фессалоникийцам. Опыт исагогико-экзегетического исследования.— К., 1893; Макарий Булгаков, митрополит Московский.— Т. 1.— К., 1895; Духовные школы Курско-Белгородской епархии.— К., 1895; Воспоминания о преосвященном Иннокентии Борисове, как ректоре Киев. духовной академии // ТКДА.— 1895.— №3; Макарий Булгаков, архиепископ Харьковский.— Т. 2.— К., 1897; Очерки из истории Киев. духовной академии // ТКДА.— 1897.— №10; История духовных школ Курско-Белгородской епархии в связи с историей русск. духовного просвещения вообще в теч. ХVІІІ и ХІХ вв.— К., 1897; О православии и значении его в истории русск. народа.— К., 1900; Преосвященный Иннокентий Борисов, архиепископ Херсонский и Таврический, как ректор Киев. духовной академии // ТКДА.— 1900.— №12; К вопросу о значении Киев. академии для православия и русской народности в ХVІІ — ХVІІІ вв.— К., 1904; Русская православная церковь в польско-литовском государстве в ХVІІ — ХVІІІ вв. (1654 — 1795): В 3 т. — К., 1905—1907; Преобразования духовных академий в России в ХІХ в.— К., 1906; Киевская академия в эпоху реформ (1796 — 1819): В 5 вып.— К., 1910—1915; Краткое ист. описание Киево-Печерской лавры и других святых и достопримечательностей г. Киева.— К., 1911; Памяти П. Д. Юркевича, бывшего ученика и профессора Киев. духовной академии.— К., 1911; Памяти преосвященного Иннокентия Борисова, бывшего ученика, профессора и ректора Киев. духовной академии.—

К., 1912; Акты и документы, относящиеся к истории Киев. академии (1796 — 1869).— Т. 1 (1796 — 1803).— К., 1910; Т. 2 (1804 — 1808).— К., 1911; Т. 3 (1808 — 1812).— К., 1912; Т. 4 (1813 — 1819).— К., 1913; Т. 5 (1823 — 1869).— К., 1915; Житие преподобного отца нашего Антония Печерского.— К., 1913; Типография Киево-Печерской лавры. Ист. очерк.— Т. 1. (1606 — 1616 — 1721 гг.).— К., 1916; Стара вища освіта в Київ. Україні XVI — XIX вв.— К., 1924; Матеріали для історії книжкової справи на Україні в XVI — XVIII ст.— К., 1924.

Про нього див.: Крайній К. Історики Києво-Печерської лаври XIX — поч. XX ст.— К., 2000 (хронолог. та алфавітн. покажч. праць Т.— С. 220 — 231).

М. Ткачук

Павло Тихомиров

ТИХОМИРОВ Павло Васильович (02/14.01.1868 — р. с. н.) — філософ, історик філософії, богослов. Народився в с. Изволі Олексинського повіту Тульської губ. в родині священика. Після закінчення Тульського духовного училища й семінарії вступив до Моск. духовної академії (1888). Кандидат богослов'я (1893), був залишений для підготовки до професорського звання по каф. філософії. В 1894—95 рр. відряджений до Моск. ун-ту для слухання природничих курсів; паралельно викладає в кількох середніх навчальних закладах Москви історію, геометрію, географію, рос. мову. В травні 1895 р. посідає каф. єврейської мови і біблійної археології Моск. духовної академії. У грудні 1897 р. переходить на каф. історії філософії, не залишаючи наукових студій і з біблійної археології. Виступає засновником студентського філос. тов-ва Моск. духовної академії (1900). 1903 р. захищає магістерську дисертацію “Пророк Малахія. Дослідження”; того ж року обирається екстраординарним професором академії. Взимку 1903—1904 рр. перебуває у науковому відрядженні в Берліні, слухає університетські курси з філософії, психології, педагогіки (Зіммель, Дессуар, Штумпф, Менцер та ін.), відвідує практичні заняття (Паульсен, Дессуар, Тіле та ін.), працює в бібліотеках. У літньому семестрі стажується у Ляйпцигу й Галле, де слухає лекції Ріля, Вундта, Гейнце та ін. Восени 1905 р., продовжуючи працювати в Моск. духовній академії, приймає посаду при-

ват-доцента каф. філософії Моск. ун-ту. Восени 1906 р. призначений екстраординарним професором каф. філософії Історико-філол. ін-ту кн. Безбородка в Ніжині, де викладає логіку, психологію, історію філософії, педагогіку, керує студентським філос. гуртком. З 1907 р. паралельно працює приват-доцентом каф. філософії Ун-ту Св. Володимира, де читає курси з філософії Ніцше, Канта, лекції з логіки, психології. Викладав філос. дисципліни в інших київ. вузах, зокрема на Вищих жіночих курсах і в Комерційному ін-ті.

Відомий науковець, член-засновник і дійсний член Кантівського тов-ва в Галле, Моск. психологічного та Київ. релігійно-філос. тов-ва, Т. залишив значну історико-філос. і богословську спадщину, що варта спеціального дослідження.

Твори Т.: Возможна ли метафизика ума?— М., 1893; Философия В. Д. Кудрявцева.— М., 1894; Православная догматика и религиозно-филос. умозрение.— Х., 1897; Логический характер экзистенциальных суждений // ВФ и П.— 1898.— Кн. 42; Гносеологические и метафизические предпосылки истины бытия Божия.— Х., 1899; Вечный мир в философии Канта.— Сергиев Посад, 1899; История философии как процесс постепенной выработки научно обоснованного и истинного мировоззрения.— Сергиев Посад, 1899; Проблема и метод Кантовой критики познания.— Х., 1899; Реализм Спенсера. Критический этюд.— Х., 1900; Вл. С. Соловьев // Богословский вестник.— 1900.— №8; Пророк Малахия. Исследование.— Сергиев Посад, 1903; К столетию смерти Канта (1804 — 1904). Личность Канта в изображении его современников // Богословский вестник.— 1904.— №2, 6; К переводу и истолкованию Пс. XIV, 4 // Там само.— 1904.— №9, 10; К истолкованию Исх. XX, 14 (Против В. В. Розанова).— 1904.— №12; Каноническое достоинство реформы Петра Великого по церковному управлению // Там само.— 1904.— №1, 2; Академическая свобода и развитие философии в Германии.— Сергиев Посад, 1905; Состояние философии к началу XX ст. // Богословский вестник.— 1905.— Т. 2 (май—август); О духовных академиях // Духовная школа.— М., 1906; Философия в духовной семинарии // Там само; Научные задачи и методы философии.— Сергиев Посад, 1907; Куно Фишер.— К., 1907; Очерки по гносеологии // Богословский вестник.— 1908.— №4.

Про нього див.: Історико-філол. ін-т кн. Безбородко в Нежині. 1901 — 1912. Преподаватели и воспитанники.— Нежин, 1913; Ткачук М. Київ. академічна філософія XIX — поч. XX ст. і становлення історико-філос. науки в